

SMÅKULLA - lite historik

Hur länge har Småkulla varit i släktens ägo? Enligt Tore B., som forskade på farmor Nelly Augustas sida på 50-60-talet, har gården varit i släktens ägo sedan slutet av 1600-talet. Så långt tillbaka kom nämligen Tore. (se Tores släktforskning)

När farfar Olaus kom in i Augustas liv, var hon omkring 18 år: förmodligen möttes de någon gång i början av 1880-talet i samband med att man börjat att samlas i hemmen till möten? Olaus föddes 1859 i Dammen, en gård i Stannum, men fadern köpte en gård i Ryd och familjen flyttade dit. Augusta var, när de träffades, enda barnet och föräldralös och brukade Småkulla tillsammans med drängar och med hjälp av en gammal trotjänarinna Emma. När Augusta var tre år, förlorade hon sin mor (förmodligen i barnsäng?) och levde sedan tillsammans med sin far Petter tills denne dog, när flickan var 12 år (1877). Tiden därifrån och tills hon gifte sig vid 19 års ålder vet vi inget om. Jag har frågat både fader Alex och faster Ester, men ingen minns att deras mor någonsin berättade hur hon hade det den tid, när hon var "ensam". Men vi kan ju föreställa oss hennes situation.

1884 vid 19 års ålder gifte hon sig. Bröllopet stod i Vråtsered hos "Månses" (moster eller morbror?), det största huset, som fanns i socknen vid den tiden. Småkulla, mangårdsbyggnaden, 1884, låg mera bortåt lillastugan till idag, ungefär mitt på den stora gräsmattan, och var av det mer traditionella slaget för den tiden (rum, kök, kammare?) Ladugården lär ha legat bortanför lillastugan på det nuvarande gårdet. Vid den tiden växte småskog på det som nu är Lund och på det som nu är uppodlad mark ända nerifrån bäcken. Albert (1885) är den ende av barnen, som är född i det gamla huset.

Men 1885-86 bygger Olaus det nuvarande Småkulla (visserligen tillbyggt en gång senare på höjden). Han är själv snickare och gör förmodligen mycket själv. (Enligt Olaus var det den enda gång som han gjorde emot sin far, när han tog till det nya Småkulla så stort). Ladugården byggs där "fyrkanten" är idag. Fyrkanten är byggd ovanpå den gamla potatiskällaren. Där i källaren visslade pojarna Eskil och Alex en gång, när Olaus kom utanför. "Vem har lärt er vissla, pojkar?" Det behövdes inte mer, förrän pojarna tvärtystnade. Att vissla var nämligen synd. Man kallade på den Onde. - Ladugården var byggd på tre sidor kring en gård. Den revs 1939, när Hilding C. byggde den nuvarande.

För att planera trädgården konsulterades en länsträdgårdsmästare. En karta över trädgården gjordes upp och det planterades träd och växter därefter.

Från början livnärde sig Olaus på gården och med att sälja potatis på torget i Göteborg. Sedan fortsatte han med att leverera mjölk i småflaskor. Han var en oerhört arbetsam och driftig karl, som odlade upp ny mark (området med småskog, nuvarande Lund, "Småkulla äng". Under viss

En tid ägde han även gårdarna Torvhög och Nordgården i Bergum. Så småningom kom andra affärer, "möbler, in i bilden. För att få möbler från de duktiga snickarna i Lindome lät han skaffa en speceriaffär där, som tillhandahöll material, som snickarna behövde och sedan kunde han i gengäld få möbler (t.ex. "göteborgsstolen") till affären i Göteborg. En tid hade han ett väveri i Mölnbo, som sonen David förestod, och en tid även en möbelaffär i Karlstad, som äldste sonen Albert skötte.

Olaus blev riksdagsman och var både i första och andra kammaren i olika perioder. Han lär även tillsammans med brodern Alfred ha haft inflytande på att Västgötabanan fick den sträckning den slutligen hade.

Från 1885 - 1905 föddes 13 barn, 1905 tvillingarna Signe och Paul. Tyvärr dog två av barnen i unga år: Signe, vid 7 års ålder, 1912, och Bertil vid 12 års ålder i tuberkulos, som var den tidens gissel. Ytterligare två av småkullebarnen dog förhållandevis tidigt: Hildur (1929) vid 30 års ålder) och Paul (1934) vid 29 års ålder). I båda fallen var dödsorsaken tuberkulos.

Att det måste ha varit en kolossal arbetsbörda för farmor Augusta kan var och en förstå även om det fanns pigor och drängar. Det fanns ju inte alls de hjälpmedel som finns nu, och småkullebarnen fick tidigt lära sig att hjälpa till.

Man hade speciella "bykdagar" (tvätten låg i stora kar och sedan öste man kokhet lut över) och sedan behandlades tvätten ofta vid ån med klappträ, då man slog och bankade tvätten så att den blev ren. Petter i Heljered, som var en duktig snickare, har förfärdigat många klappträn till Småkulla. Jag har i min ägo ett, som nu befinner sig i Grövelsjön.

Bakade gjorde man hela dagar i bakugnen i lillastugan (runda kakor med hål i mitten). Lillastugan byggdes någon gång i början av seklet, förmodligen 1902, för att bli ett komplement, när barnaskaran växte så fort. Dit flyttade småkullepojarna och upplevde det som frihet att ha eget hus.

Farmor sägs ha varit en mjuk och blid människa men ändå med en beständhet när hon sade ifrån, som gjorde att man lydde.

1909 är ett bemerkelseår - silverbröllop. Vad det fejades inför detta. Det köptes ny möbel till förmaket, det målades utomhus, trädgården fick sin justering: runt gångarna sattes det upp stolpar med wire emellan. En stor del av socknens folk liksom släkt och vänner kom. Även affärsbekanta från Göteborg kom upp. För att klara förplägnaden hade man kokerska och serveringspersonal klädda i svart med vita krås. Barnen fick nya fina kläder. De presenter som gästerna hade med sig utgjordes av föremål i silver. Det skulle vara så vid silverbröllop. Mycket av detta finns kvar på Småkulla i dag.

Farmor och flickorna Louise, Hildur och Ester skötte bl.a. mjölkningen, men Alex hjälpte dem ibland för att underlätta deras arbete. Efter mjölkningen en gång föreslog farmor att man skulle ta stora vagnen (två hästar och vagn med plats för 6 personer) och åka Lerum-Stenkullen-Gråbo-Olofstorp som avkoppling. När de kom vid Stannum sade några "gubbar" till dem att det skulle komma en bil från Göteborg (det gick inte att mötas på vägen - förmodligen var vägen något av en skogsväg i våra dagar). Ernst räddade situationen genom att köra upp på en avtagsväg, när han såg bilens lyktor på avstånd.

Annars var småkulleborna trägna besökare och medlemmar i missionsförsamlingen, som sedan 1883 verkade på platsen. Missionshuset stod på den plats, som

i dag går under benämningen "missionshustomten". 1915 flyttades missionshuset till den nuvarande platsen. Livet kretsade kring det dagliga arbetet på åker och äng och helgens möten i missionshuset. Där hade man sin andliga hemvist, och många är de "stora" predikanter - nämnas bör Carl Boberg. som skrivit sången "O store Gud" och besökt Småkulla vid två tillfällen, som gästade Småkulla. Det var ett gästfritt hem och man hade ofta folk på besök. I ungdomsåren hade småkullebarnen ofta många vänner med hem efter mötena, då man sjöng och spelade de kända läsar- och väckelsesångerna.

Farmör fick tyvärr inte uppleva något barnbarn mer än Alberts Gösta, som föddes något år före hennes död (1921) - (Augusta blev endast 56 år). Endast Eriks bröllop fick hon vara med på. Något att tänka på när vi i dag samlas så många ättlingar efter henne och Olaus.

Olofstorp den 5 juni 1983

Brita (söndotter - Alex)

(Detta är bara brottstycken av det som finns att berätta. Är Du intresserad så ta gärna reda på mer av dem som finns och som kan berätta ytterligare. Forska gärna ytterligare i släktens historia.)

Barnen

	födelsedatum	dödsdatum
Albert Natanael	85 05 09	
Ernst Hilmer	87 04 26	81 08 12
David Algot	89 01 30	64 12 29
Eskil Vilhelm	90 06 05	
Josef Alex	92 04 03	
Erik Evald	94 06 04	
Olof Bertil	95 10 25	08 02 15
Louise Elisabet	96 12 20	72 07 08
Einar Joel	98 02 01	81 05 18
Hildur Maria	99 09 25	29
Ester Ingeborg	01 11 20	
Signe Pauline	05 04 28	12 08 07
Paul Sigfrid	05 04 28	34 02 17

